

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. Mariany Sirotovej, PhD. k téme „Vysokoškolský učiteľ v edukačnom procese“ (167 s.).

V Správe o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu z marca 2013 (s. 65) je v orientácii na cieľ efektívne fungujúceho vysokého školstva, ako súčasť európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania, medzi šiestymi čiastkovými cieľmi uvedené, že je potrebný „kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný vysokoškolský učiteľ a výskumný pracovník“. Lenže kvalitný vysokoškolský učiteľ nevyrastie zo dňa na deň, ale je to dlhodobý proces sústredenej, pedagogickej, vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Tento proces a potrebný stav, z aspektu kvality vysokoškolského vzdelávania, rieši habilitantka Mgr. M. Sirotová, PhD. v habilitačnej práci „Vysokoškolský učiteľ v edukačnom procese“. V texte habilitačnej práce spája všeobecné s konkrétnym, teoretické s empirickým a hľadanie s konštatovaním. Je to práca, ktorá je aktuálna v období, keď sa vysokoškolskej pedagogike a vysokoškolskému učiteľovi nevenuje dostatočná a potrebná pozornosť. V tomto zmysle rad otázok dáva, ale aj rad odpovedí poskytuje hodnotená habilitačná práca. Pri analýze pozície a úloh vysokoškolského učiteľa je potrebný aj vstup do celkovej praxe učiteľa, ku ktorého postaveniu a úlohám je vytvorený rad hodnotení ako napr. J. Průcha, S. Gálíková - Tolnaiová, či Z. Kolář konštatujúci, že učiteľ je „odovzdávateľ kultúry ľudstva a tradícií i hodnôt a sociokultúrneho prostredia mladšej generácii“. Učiteľ, v akomkoľvek postavení, je najsilnejším subjektom edukačnej práce, lebo žiaka nevychováva fakt, čo mu učiteľ hovorí, ale fakt, aký je. Všeobecná charakteristika, platná aj pre vysokoškolského učiteľa, ktorý nielenže vzdeláva, ale aj publikuje, skúma a je určitým vzorom pre svojich študentov, ktorých usmerňuje, pomáha im a profesionálne rozvíja. Aj preto sa od neho vyžaduje kultivovaný spôsob vyjadrovania, ochota spolupracovať a pomáhať, viesť a zároveň aj odborne i osobnostne rásť pri efektívnom pedagogickom pôsobení, lebo vlastným správaním aj dospelých vysokoškolských študentov vychováva. Preto sa ako reálna javí pozícia názoru M. Žilínka, že „učiteľská profesia si vyžaduje určité morálne nasmerovanie, ktoré učiteľovi pomáha zodpovedne sa rozhodovať v každej situácii edukatívneho procesu“. Týmto je možné odstrániť aj kritiku vysokoškolského vzdelávania, ktoré sa vraj realizuje na autorite a monológovi vysokoškolského učiteľa. Preto je potrebné zaoberať sa osobnosťou vysokoškolského učiteľa a metódami jeho vzdelávacej práce. Už aj preto, že vysokoškolské

vzdelávanie aktívne reaguje na zmeny v spoločnosti i poznání vied cez nové študijné programy, ich obsah, čím je potrebné meniť metódy vzdelávania, ale aj vzťahy učiteľov a študentov na vysokých školách. J. Vašutová konštatuje, že „vysokoškolský učiteľ zahŕňa všetky osoby pôsobiace v inštitúciách alebo v programoch vysokoškolského vzdelávania, ktoré sa zamestnávajú výučbou odbornými činnosťami, vedou a výskumom“, čo podporujú aj stanoviská R. Štepanoviča, D. Linhartovej, Z. Koláňa, ale aj text samotného zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách. Autorka habilitačnej práce uvedené prístupy v texte prijíma, rešpektuje ich a predstavuje pätnásť požiadaviek na osobnosť vysokoškolského učiteľa podľa M. M. Ficulu. V tejto súvislosti kladiem autorke habilitačnej práce prvú otázku, či uvedených 15 požiadaviek nepredstavuje príliš veľké nároky na osobnosť vysokoškolského učiteľa a ako ich môže naplniť? Už sme sa naučili klásť požiadavky na učiteľa, vrátane vysokoškolského učiteľa, bez ohľadu na prejavy jeho vyčerpanosti, frustrácie, nedocenenia alebo stáleho tlaku hodnotenia, porovnávaní, kladenia nárokov bez otázky, či môže vysokoškolský učiteľ napĺňať trojdimenzionálny model tak, aby mohol byť skutočne učiteľom, vedcom a človekom zároveň. V tejto súvislosti vystupuje do popredia aj výchovná činnosť na vysokej škole, pri poznání, že sa pracuje s dospelými ľuďmi. V texte habilitačnej práce je konštatované, že „výchovnú činnosť vysokoškolský učiteľ realizuje predovšetkým v procese vzdelávania využívajúc potencionálne možnosti vedeckých disciplín, ako aj počas komunikácie so študentmi mimo vyučovania. Je dôležité, aby si každý vysokoškolský učiteľ uvedomil význam svojho výchovného vplyvu na budúcich odborníkov a realizoval túto funkciu nielen cez rozhovory, ale aj vlastným príkladom“ (s. 42). Z uvedeného vychádza ďalšia otázka na habilitantku, či výchovná činnosť vysokoškolského učiteľa je reálna a ako sa reálne prejavuje v správaní sa vysokoškolákov?

Aktuálne podnety je možné nájsť aj v druhej kapitole, ktorá je spojená s edukačnou prácou vysokoškolského učiteľa, metódami jeho práce a vysokoškolskými študentmi. Správne je uvedené, že vo vysokoškolskom štúdiu je potrebné študentov aktivizovať ako prejav spolupráce dospelých osobností prostredníctvom prednášok, seminárov a konzultácií. Každý z uvedených metód venuje autorka habilitačnej práce pozornosť s analýzou ich podmienok, súvislostí, zaradenia či celkového riadenia. Ale chýba cvičenie ako primeraná metóda pre rozvoj praktických schopností a zručností vysokoškolských študentov. Prečo nie je analyzovaná, to je tretia otázka na habilitantku. Primerané a aktivizujúce metódy

vysoškolského vzdelávania nevytvárajú požiadavky len na vysokoškolského učiteľa, ale v záujme úspešného dosiahnutia cieľa, pri rešpektovaní autority a pozície učiteľa vysokej školy aj na vysokoškolských študentov. Lebo predovšetkým vzájomná spolupráca učiteľov a študentov vysokej školy je zárukou úspešného zvládania vysokoškolského štúdia. Ak sú uplatňované aktivizujúce metódy, potom musia mať aj prístupy a výsledky v aktivitách študentov, čo znamená, že vysokoškolský učiteľ má študentov učiť ako systematicky pracovať a rozvíjať vlastné vedomosti prostredníctvom vlastnej práce. Učiteľ na vysokej škole nemá študentov, pri aktivizujúcich metódach alebo bežných metódach, poučovať, ale rozvíjať záujem, pozitívny vzťah k študijnému odboru a vytrvalosť prostredníctvom rozvíjania ich schopností študovať.

Z pozície aktivizujúcich metód vo vysokoškolskej výučbe vychádza aj štvrtá otázka do reakcií habilitantky a to, ako je možné študentov priviesť k systematickému štúdiu a samostatnej práci? Otázka nadväzuje na predstavenú analýzu overovania metód edukačnej práce vysokoškolského učiteľa. Analýza predstavuje realizáciu experimentov v teoretickej línii i empirickej realizácii, pričom išlo o overovanie dvoch hypotéz viazaných na výsledky dosahované prostredníctvom aktivizujúcich metód a monologických prednášok. Po analýze metodológie realizovaného experimentu, získaných výsledkov a ich porovnávaní, predstavuje autorka habilitačnej práce závery dokazujúce skutočnosť, že aktivizujúce metódy priniesli viac podnetov, viac poznatkov i praktických aplikácií študentov so zdôrazňovanými kladmi aktivizujúcich metód. S týmito výsledkami empirického výskumu je spojená piata otázka a to, čo študentov najvýraznejšie motivovalo k diskusiám a kladeniu otázok, čo je prejavom dobrého zvládnutia problému a osvojenia si poznatkov?

Ďalej je, v nadväznosti na predchádzajúcu analýzu vzdelávacej práce vysokoškolského učiteľa, logicky riešená aj problematika hodnotovej orientácie vysokoškolských študentov ako prejav vplyvu vzdelávania, výchovy a poznávania reality života. Sú formulované prístupy k hodnoteniu osobnosti vysokoškolského študenta i fakty pôsobiace na jeho hodnotovú orientáciu. Viazané nielen na teóriu, ale aj na empirický výskum v nadväznosti na výskumnú úlohu VEGA „Hodnotová orientácia detí a mládeže a podiel výchovy a vzdelávania na jej ovplyvňovaní“. Výsledky empirického výskumu s 313 respondentmi, študentmi vysokej školy bolo zistené, že študenti uprednostňujú hodnoty sociálne pred hodnotami vzdelávacími,

mravnými, ekonomickými a estetickými. Výsledky úzko súvisia s poznávaním vlastnej identity v existujúcich spoločenských podmienkach.

V nadväznosti celkovej teoretickej rozpracovanosti i analýzy empirického výskumu v záverečnej, piatej kapitole, autorka habilitačnej práce sumarizuje negatívne trendy ovplyvňovania vysokoškolského vzdelávania, ale aj pozitívne javy, ktoré môžu ovplyvniť kvalitnú vysokoškolskú výučbu s dôrazom na vzdelávanie i utváranie hodnotovej orientácie vysokoškolského študenta. Z aspektu pozície vysokoškolského učiteľa v edukačnom procese konkretizuje vzdelávaciú i výchovnú prácu slovenského vysokoškolského učiteľa v šiestich oblastiach so zhrnutím, že „edukačná práca vysokoškolského učiteľa si vyžaduje nielen pedagogickú, ale aj odbornú a vedeckú erudíciu“ (s. 145 - 148). Dôkaz o náročnosti práce učiteľov na vysokých školách. Z uvedených navrhovaných oblastí a záverečného vyjadrenia vystupuje záverečná, šiesta otázka so znením: Je pri kvalifikačnom raste vysokoškolských učiteľov, z hľadiska potrebných výsledkov ich vzdelávacej i výchovnej práce, potrebné uplatňovať aj ich pedagogicko-psychologickú prípravu?

Súhrnne konštatujem, že habilitačná práca Mgr. Mariany Sirotovej, PhD. je spracovaná na kvalitnej odbornej úrovni, v logickej nadväznosti teoretických východísk, empirického výskumu, poznania praxe vysokých škôl a prehľadu v príslušných literárnych zdrojoch. Poskytuje prehľadnú analýzu pozície, úloh a budúcnosti vysokoškolského učiteľa vo výchovno-vzdelávacom procese vysokých škôl s primeranými odporúčaniami, čo dokazuje odbornosť habilitantky.

Na základe hodnotenia habilitačnej práce a poznania výsledkov pedagogickej, vedecko-výskumnej, publikačnej i organizačnej činnosti habilitantky odporúčam, aby bol po úspešnej obhajobe, Mgr. Mariane Sirotovej, PhD. udelený vedecko-pedagogický titul docentky vo vednom odbore 1.1.4 pedagogika.

V Trnave dňa 05. februára 2015

prof. PaedDr. Ján Daňek, CSc.

oponent